

Љупчо МАРКОВСКИ
Страхил ТОДОРОВСКИ

СОСТОЈБА И ПРИНОС НА ШУМСКИОТ ФОНД ВО СР МАКЕДОНИЈА И НЕГОВОТО КОРИСТЕЊЕ

1. ВОВЕД

СР Македонија претставува област во која под шума и шумски земјишта е зафатено околу 1/3 од вкупната нејзина површина. Судејќи по ваквиот податок, би се очекувало, дека таа треба да биде богата со дрвна сировина. Меѓутоа, гледајќи ја вистинската состојба, се добива спротивна положба. Во сегашниот период СР Македонија поседува релативно сиромашен шумски фонд. Ваквата состојба потекнува од пооддавна и се должи на неправилното стопанисување со шумите во далечното минато, на специфичните климатски услови, на поранешната структура на занимањето и културното ниво на населението.

Според податоците на Републичкиот завод за статистика, што се установени при последниот попис во 1979 година, во СРМ под шума се наоѓаат 905.653 ха. На оваа површина е установена дрвна залиха од 74.343.122 м³, или просечно на 1 ха 82 м³. Во наведените податоци 9,8% од површината се шуми во сопственост (приватни). Дрвната залиха во приватните шуми изнесува 7,7% од дрвната резерва во шумите во СРМ. Во општествените шуми на 1 ха дрвната залиха изнесува 84 м³, додека во приватните само 64,5 м³/ха. Поради мало учество, приватниот сектор нема големо влијание врз општата состојба на шумскиот фонд.

Познато е дека според нашите позитивни прописи, со шумите мора да се стопанисува врз тајна основа. Во оваа смисла заедницата вложила големи напори, кои дале доста задоволителни резултати. Имено, во изминатиот период, од ослободување па наваму, се настојувало, а и денес се настојува, сите шуми во Републиката, без оглед на сопственоста, да се уредат и за нив да се изработат основи или програми за стопанисување, според кои

Овој труд како реферат е поднесен на советувањето на шумарските стручњаци во јуни 1986 година во Крива Паланка.

треба да се изведуват дејностите во секоја стопанска единица. Постојните податоци покажуваат дека на ова поле се дошло до таков степен, што се уредени по површина 82,3% од шумите, по дрвна залиха 88,1%, а по прирастот 86,6%. Посебно внимание е свртено на општествените шуми, за кои се изработени шумско-стопански основи. Тие по површина изнесува 79,8% од вкупната шумска површина. Останува само околу 10,3% од општествените шуми, кои чекаат уредување. По дрвна залиха општествените шуми се уредени 86,2%, а останува само 6% да се уредат. Остатокот отпаѓа на шумите во сопственост.

Уредувањето на шумите има свое големо значење. Со него во прв ред се постигнува стопанска цел, потоа културно-рекреативна и политичко-економска. Не случајно земјите со висока техничка развиеност на уредувањето на шумите свртеле внимание уште пред два века и постојано го унапредуваат, со цел да ја подобрат состојбата во шумите. Сметаме дека нашите шумско-стопански организациј треба студиозно да приоѓаат кон овој документ (основа за стопанисување), давајќи му соодветно значење, правилно да го користат во текот на стопанисувањето.

2. ФОРМИ НА ОДГЛЕДУВАЊЕ НА ШУМИТЕ

Шумите во СР Македонија посебно се карактеризираат по формата на одгледувањето. Тоа во голема мера го условува и структурата на шумскиот фонд. Застапени се високостеблени, нискостеблени и деградирани шуми. По површина високостеблените шуми зафаќаат само 29 % од шумската површина, додека на нискостеблените и деградираниот отпаѓа 71 %. Меѓутоа, по дрвна залиха високостеблените се побогати. Тие поседуваат 63,2 % од дрвната залиха, или на 1 ха 178,7 м³. Во нискостеблените шуми дрвната залиха изнесува 36,8 %, или на 1 ха просечно 42,6 м³. Тоа значи дека во овие последниве на единица површина дрвната резерва скоро за 4,5 пати е помала од дрвната залиха во високостеблените шуми. Во однос на прирастот учеството е скоро изедначено, 49,5 % отпаѓа на високостеблените, а 50,5 % на нискостеблените. На 1 ха површина високостеблените шуми просечно прирастуваат 3,45 м³, а нискостеблените само 1,44 м³.

Изнесените податоци ја дават сликата за глобалната состојба на шумскиот фонд во СРМ. Оттука се установува дека на големи површини растат само тенки и со слаби димензии стебла, кои учествуваат во градбата на шумата. Нашето сиромаштво на шумскиот фонд потекнува, главно, оттаму. Покрај ова, и видовиот состав е релативно едноличен, што ја потенцира ваквата состојба.

Според статистичките податоци, во шумскиот фонд на СРМ е застапена дрвна залиха по форма на одгледување, по дебелински класи и класи на возраста, како што следува.

Високостеблени разновозрасни шуми поседуваат дрвна залиха 36 943 560 м³. Ако овој податок се земе за 100 %, тогаш

стеблата со дијаметар на градна височина од 10—30 см ја сочинуваат дрвната залиха со 33,3⁰%, стеблата со 31—50 см 39,9⁰% и стеблата со дијаметар над 50 см ја сочинуваат залихата со 26,8⁰%.

Високостеблени едновозрасни шуми поседуваат залиха 10.014.262 м³. Од неа на класата до 20 години возраст отпаѓа 5,3⁰%, на класата 24—40 години 7,2⁰%, на класата 41—60 год. возраст 26,9⁰%, на класата 61—80 год. 39,8⁰%, на класата 81—100 год. 14,2⁰%, на класата 101—120 год. 3,6⁰% и на класата над 121 година 3,0⁰%.

Нискостеблени едновозрасни шуми (без деградираните) поседуваат дрвна залиха 26 662 551 м³. Од оваа залиха на шумите со возраста до 10 години отпаѓа 3,1⁰%, на шумите 11—20 год. возраст 10,5⁰%, на шумите 21—30 год. возраст 24,7⁰% и на шумите над 31 година возраст 61,7⁰%. Деградираните шуми ја сочинуваат дрвната залиха 0,9⁰%.

Во високостеблените разновозрасни шуми знатен процент е со дијаметар на градна височина над 50 см. Тоа значи дека тие спаѓаат во релативно зрели, па би се очекувало да дојдат предвид за користење. Би требало да се установи нивната лоцираност и отвореност со сообраќајници. Обично е меѓу нив има доста неотворени. Со отворањето делумно ќе се растоварат некои помлади насади или оние кои во минатото почесто биле на удар.

Високостеблените едновозрасни шуми во поголем дел се сè уште млади. Зрелите едвај ги има околу 6,6⁰%. За овие шуми повеќе треба да се размислува и во блиска иднина пожелно е да се спроведуваат одгледувачки мерки, односно да се изведуваат проредни сечи, со цел да им се подобри квалитетната и квантитетната состојба.

Паѓа в очи дека меѓу нискостеблените едновозрасни шуми поголем процент се со возраста над 31 година. До колку се спроведува само нискостеблено стопанисување, во блиска иднина би се очекувале доста зрели насади, при услов опходната да изнесува 40 години. Меѓутоа, се надеваме дека во стопанските основи приличен процент од овие шуми е предвиден за конверзија и претварање во високостеблени шуми, со што се продолжува периодот на нивното целосно користење.

Познато е дека нискостебленото стопанисување во најголем дел продуцира нискоквалитетни сортименти, најчесто, огревно дрво. Нашпав заедница има недостиг од ситно обло техничко дрво, дрво за рударство, дрво за земјоделство, дрво за плочи од иверки и др. Нискостеблените шуми може да бидат богат извор за задоволување на потребите со наведените сортименти. Со релативно мала одгледувачка интервенција би можело да се добие обло техничко дрво. Со тоа би се остварила извесна рационализација во користењето на дрвната сировина, а од друга страна би се постигнал подобар финансиски ефект.

3. СОСТАВ НА ШУМСКИОТ ФОНД

Ако состојбата се разгледа според учеството на дрвните видови што го формираат шумскиот фонд, се добива јасен впечаток дека преовладуваат лисјарските видови. Иглолистните видови учествуваат релативно малку. Тоа значи дека СРМ е сиромашна со меко иглолисно дрво. Заправо, според податоците од статистиката не може да се добие сосема точна претстава за количеството, а соодветно на тоа и за учеството на иглолистните видови во вкупниот шумски фонд на СРМ. За чистите иглолисни насади се добива прилично добар податок, меѓутоа, тешкотија претставуваат смесените насади. Се сретнуваат смесени насади во кои потешко може точно да се одделат поедините видови. Затоа мораме да се задоволиме со приближни показатели.

Учеството на чистите иглолисни насади во површината на шумскиот фонд приближно изнесува 5,1%. Сметаме дека тоа не е дефинитивен податок. Подобра можност се покажува со следење на шумскиот фонд по дрвна залиха. Според податоците од статистиката, шумскиот фонд во СРМ го сочинуваат следниве главни дрвни видови:

Вид на дрвото	Единична мера	Дрвна залиха	Учество во дрвната залиха %
Бука	m ³	41 190 946	55,4
Лисјари			
Дабови	m ³	18 725 491	22,2
Други тврди лисјари	m ³	6 183 065	8,3
Тополи и други лисјари	m ³	894 394	1,2
Сè лисјари	m ³	66 993 896	90,1
Иглолисни			
Смрча	m ³	42 223	0,0
Ела	m ³	918 957	1,2
Црн бор	m ³	2 210 299	3,0
Бел бор	m ³	920 537	1,3
Други иглолисни видови	m ³	3 257 210	4,4
Сè иглолисни	m ³	7 349 226	9,9
Вкупно во СРМ	m ³	74 343 122	100,0

Изнесените податоци даваат можност да се установи дека во СРМ буката учествува во формирањето на шумскиот фонд со над 55%. Може да се рече дека во СФРЈ, исто така, буката учествува со најголем процент. Се цени дека таа југословенскиот шумски фонд го формира со над 50%. Овој инструктивен показател зборува дека барем во блиска иднина стопанисувањето мора да го насочуваме така што да ја унапредуваме и користиме буката како главен вид. Дрвната индустрија мора да се базира на овој вид и да биде опремена со соодветна опрема за нејзината преработка и најрационално користење.

Буковите насади во голем процент водат генеративно потекло и по својот квалитет се релативно задоволителни. Нискостеблените букови насади учествуваат со мало количество и нивната квалитетна структура е доста слаба. Буката, според површината која ја зазема во вкупниот шумски фонд, доаѓа на второ место.

Најголема шумска површина населуваат дабовите. Може да се рече дека тие растат на околу 56% од шумската површина. Меѓутоа, по дрвната залиха доаѓаат на второ место со околу 25%. Ваквата положба ја условуваат нискостеблените дабови шуми, а делумно и деградираните дабови насади. Во сегашниот период од дабовите не може да се очекува поголемо количество на дрвна маса за индустриска преработка. Ретки се дабови насади кои може да дадат дрвна маса за пиласка преработка. Дабовите насади во најполег дел даваат дрво за огрев, нешто малку дрво за селска потреба, јамско дрво и дрво за плочи од иверки. Заправо дрвото за плочи од иверки доаѓа како примеса со другите видови.

Во шумскиот фонд другите лисјарки тврди видови учествуваат со 8,3%. Меѓу нив се застапени: габерот, јасените, брестот, јаворите и др. Од овие видови во високостеблените насади се сретнуваат одделни стебла со добар квалитет и покрупни димензии. Често дел од дрвната маса на ваквите стебла може да послужи за производство на обловина за фурнири. Со оглед на тоа дека некои од овие видови се вбројуваат меѓу повеќе бараните, поради нивните естетско-механички својства, би требало нивната дрвна маса што порационално да се искористува. Во периодот на недостиг на дрвна суровина, секое квалитетно стебло мора правилно да се користи.

Голем недостиг во СРМ се чувствува од меко лисјарско дрво. Иако изнесените податок за мекото дрво не ја изразува вистинската состојба, сепак, познато е дека меките лисјарски дрвни видови во нашите шуми малку се застапени. Меѓу овие како најважни се тополите. Обидот да се зголеми производството на тополовото дрво со вештачко подигнување на насади, даде само делумни резултати. Причина за малото производство на тополово дрво по вештачки пат е што нема доволно површини. За интензивно производство на меките лисјари потребни се посебни услови.

Како што напомуваме, иглолисните дрвни видови, исто така, малку се застапени во шумскиот фонд. Според приближните показатели во дрвната залиха тие учествуваат со 9,9% (податокот треба да се провери). Меѓу иглолисните видови најмногу се распространети боровите, по нив е елата, а смрчата заслужува посебно внимание, затоа што нејзиното наоѓалиште кај нас е во најјужната зона на Балканскиот Полуостров, па по правило не претставува предмет за редовно користење.

Иглолисните видови поседуваат релативно добар квалитет и нивната дрвна маса служи за производство на јамска граѓа, делкано дрво, обловина за натамошна преработка по механички пат и др. Тоа зависи, главно, од зрелоста на насадите.

Се вложуваат напори дрвната залиха од иглолисните видови да се зголеми со вештачка интервенција. Се преземаат мерки за внесување на иглолисните видови во зоната на лисјарските шуми, понатаму со пошумување на полините и други активности. Меѓутоа, во оваа дејност сè уште сме на почеток и ќе мора да помине доста долг период додека почнат да се собираат плодовите од ваквата активност.

4. ПРИРАСТ НА ШУМАРСКИОТ ФОНД

Прирастот во шумите е индикатор за нивната продуктивност. Тој зависи од повеќе фактори. Меѓу нив се едафо-еколошките, насадните, видот на дрвото, зачуванооста на насадите, нивното потекло и други. Во шумите на СРМ, општо земено, прирастот е релативно низок. Еве некои податоци за него според формата на одгледувањето на шумите.

Форма на одгледување на насадите	Површина ха	Годишен прираст м ³	Прираст на 1 ха	
			м ³	%
Високостеблени разновозрасни	166 907	690 977	4,14	37,8
Високостеблени едновозрасни	95 883	215 164	2,24	11,8
Нискостеблени едновозрасни	557 592	888 474	1,59	48,5
Деградирани насади	85 271	34 415	0,40	1,9
Вкупно:	905 653	1 829 030	2,02	100,0

Просечно годишниот прираст за сите шуми во СРМ изнесува 2,02м³/ха. Високостеблените разновозрасни шуми најдобро прираснуваат. Во нив просечниот годишен прираст изнесува 4,14 м³/ха. Има одделни смесени разновозрасни буково-елови насади во кои годишниот прираст достигнува 6,74м³/ха. Во чистите насади иглолисните подобро прираснуваат од лисјарските. Меѓу видовите од чистите насади елата дава годишно прираст и од 7,84 м³/ха, белиот бор 3,77м³/ха. Буката во чистите насади дава просечно околу 3,41 м³/ха, тополите 3,50м³/ха.

Инаку, нискостеблените едновозрасни шуми, кои од шумската површина зафаќаат најголем дел, имаат прилично низок годишен прираст (1,59м³/ха). Чистите нискостеблени насади нешто подобро прираснуваат од смесените. Меѓу чистите доминираат дабовите насади. Нискостеблените букови насади учествуваат со релативно мал процент.

За подобрување на прирастот, сметаме дека треба посмело и пообемно да се пристапува кон спроведување на културно-мелиоративните мерки. Во оваа насока е стекнато доста добро искуство со нискостеблените шуми, меѓутоа, во високостеблените природни шуми досега малку се работело. Станува актуелен и проблемот за прореди и чистења на иглолисните млади култури, со што треба да им се подобри прирастот.

5. ГОДИШЕН ЕТАТ И НЕГОВОТО КОРИСТЕЊЕ

Приносот од шумите, најчесто, се изразува со годишниот етат. Врз основа на етатот се планира и годишното производство. Структурата на етатот зависи од видовиот состав на насадите. Бидејќи кај нас преовладуваат лисјарските видови, па и етатот во знатно поголемо количество го чинат лисјарите. Имаме можност етатот да го следиме за шумите од општествениот сектор, односно за оние во кои веќе се стопанисува според шумскостопанските основи. Според одобрените шумскостопански основи, пресметаниот годишен етат во СРМ по главните видови дрвја е следниов:

Бор	Ела	Бука	Даб	Други лисјари	Вкупно
64.051 м ³ 4,9%	27.692 м ³ 2,1%	702.731 м ³ 53,3%	467.592 м ³ 35,5%	55.489 м ³ 4,2%	1 317 555 м ³ 100,0%

Иглолисните видови во годишниот етат учествуваат со 7,0%, лисјарските со 93,0%. Меѓу лисјарските видови најголемо учество има буката, по неа се дабовите. Тоа е логично, бидејќи буката во најголема мера го формира шумскиот фонд. Другите видови учествуваат со 4,2%. Во споредба со годишниот прираст, етатот е помал за околу 28,6%. Според тоа, секоја година шумскиот фонд во СРМ би требало да се зголемува за околу 100.000 м³ дрвна залиха. Веројатно оваа залиха најмногу се насобира на младите насади, кои ги има во значително количество.

Годишниот етат служи како основа за користење на шумите. Реализирањето на етатот дава суровина за натамошна дејност на други стопански гранки, во прв ред на дрвната индустрија, или, пак, дава производи за директна употреба, односно сортименти за широка потрошувачка. Имавме можност да ја проследиме реализацијата на етатот во СРМ од страна на одделни шумско-стопански организации во текот на 1983 година. Не тврдиме дека оваа година на производството е најкарактеристична за анализа, меѓутоа, на неа се задржуваме, затоа што податоците се целосни и објавени. Секако, тие треба да се сметаат за ориентациони. Етатот во СРМ се формира од главниот принос и претходниот принос на шумите. Главниот принос или редовното користење учествува со околу 80%, а претходниот (прореди) со околу 20%.

Анализирани се 36 производствени организации, кои учествуваат во остварувањето на етатот. Врз основа на податоците се установува дека одделните организации етатот различно го оствариле. Остварувањето се движи од 34 до 102,2% или просечно во 1983 година 56,7%. Само една производствена организација го има натфрлено етатот над 100%, другите се со помиско остварување. Се констатира дека поситните производители, со помал обем на работа, успеале етатот да го остварат со повисок про-

цент од покрупните. Меѓу покрупните производствени организации ретко некоја етатот го има остварено преку 70%. Колку што ни е познато, и во другите години немало целосно остварување на етатот во СРМ.

Големиот број шумско-стопански организации се наоѓаат во непосредна близина на дрвно-индустриските погони или погоните се во состав на овие организации, па нормално би требало да се очекува да ги снабдуваат со сировина. Веројатно постојат извесни причини кои го пречеле нормалното работење на шумско-производствени организации. Дали се тие од објективен карактер и во која мера, треба да се установи со посебна анализа.

Остварувањето на етатот во целост има свое економско и политичко значење. Имено, од реализацијата зависи снабдувањето на дрвно-индустриските претпријатија и погони со обловина за натамошна преработка. Колку што ни е познато, скоро сите дрвно-индустриски преработувачки капацитети работат со намален капацитет поради недостиг на сировина. Познато е дека дрвната индустрија, особено финалната, а нешто и примарната, учествува во извозот на странските пазари. Намалување на нивното производство, секако, се одразува и врз извозот, а соодветно на тоа е врз приливот на девизни средства во нашата република. Покрај ова, тоа влијае и врз рентабилноста на работењето. Почесто во овие погони настануваат загуби, а некои доаѓаат и до ликвидација.

Меѓу објективните фактори за неостварување на етатот, често, се наведува недоволната отвореност на одделни шуми со сообраќајници, потоа лошите, сообраќајници (без горен stroj), кои во одреден период на годината не се проодни. Покрај ова, се истакнува недоволниот капацитет на средствата за извоз на сировината или недостиг на делови за одржување на овие средства, особено кога тие мора да се набавуваат од увоз. Шумско-стопанските организации имаат мала можност, а поголемиот дел од нив и немаат можност за извоз на своите производи на странските пазари и за стекнување девизни средства, кои во дадениот момент би ги употребиле за набавување делови и материјали за отстранување на пречките во работењето. Во оваа насока би требало да им се помогне од соодветните организации за побрзо решавање на застојот во производството.

Што се однесува за неотвореноста на одделни шуми, сметаме дека може да се најде излез со повеќе залагање на стопанските организации. Големиот процент од шумските организации располагаат со современа опрема за градба на шумски патини. Исто така извесен број организации во текот на годината реализираа вишок на финансиски средства. Често дел од овие средства се прелива за решавање на комунални проблеми. Сметаме дека оскудните средства треба во прв ред да се вратат на шумата. Потребите за враќање се мошне големи, особено при услов дека нашето шумарство е неразвиено, екстензивно и со слабо квалитетен шумски фонд. Вишокот на средства би можел да се насочува кон изградба и подобрување на квалитет на сообраќајници-

те. Пробивањето на нови сообраќајници во планинските региони, покрај стопанско, има и стратешко и културно значење. Шумарството во оваа насока игра пионерска улога во општеството.

За слаба реализација на етатот делумно придонесува и недоволната опременост на организациите со механизација за работа. Доста организации работат по старите методи (анимална технологија), кои се покажале спори, со мал капацитет, ограничени на одреден временски период и слично. Би требало посмело да се пристапува кон воведување современа механизација и соодветно на тоа, кон примена на порационална технологија, особено во дебловната, која во наши услови може доста широко да се користи. Ваквата технологија, покрај тоа што временски го скратува процесот на производството, придонесува и за порационално користење на дрвната сировина. Се добива поголем процент на техничко дрво. Стариот начин на дотур на шумските сортименти, од местото на сечата, до извозните патишта, мора да го осовременуваме и да се вклучуваме во организирање на работите како што денешницата ги бара.

Немаме намера да ги анализираме сите фактори што влијаеле врз слабата реализација на етатот. Само свртуваме внимание дека тоа остава последици врз целокупното стопанство во Републиката. Секој совесен стопан, со полна одговорност треба да приоѓа кон извршување на задачите, оти само така ќе придонесе кон стопанската стабилизација на нашата земја.

6. ДОБИЕНО ПРОИЗВОДСТВО ОД РЕАЛИЗИРАН ГОДИШЕН ЕТАТ ВО 1983 ГОДИНА

Во текот на 1983 година, од страна на шумско-стопанските организации во СРМ е остварено производство по основните категории на дрвото, во стоковна маса како што е наведено во табелата.

Категорија на дрво	Остварено производство м ³	Проценти %
I. Индустриско дрво	149 801	22,0
Од тоа		
А. Дрво за механичка преработка	149 801	22,0
а) Трупи за пилење	144 859	21,2
б) Трупи за фурнири и лупење	3 824	0,6
в) Друго дрво за механичка преработка	1 118	0,2
II. Друго техничко дрво	15 679	2,3
А. Обло дрво	15 425	
а) Рудничко дрво	4 166	
б) Ситно техничко дрво	6 802	
в) Друго обло дрво	4 457	
Б. Делкано и цепено дрво	254	
III. Огревно дрво	516 576	75,7
IV. Дрвен јаглен	11	
Вкупно:	682 067	100,0

Според податоците од статистицата, исечено е бруто маса во 1983 година $747\,790\text{m}^3$. Од неа на лисјарските видови отпаѓа $697\,661\text{m}^3$ (93,3%), а на иглолисните $50\,129\text{m}^3$ (6,7%). Споредено со годишниот прираст, во 1983 година тој е искористен само со 40,8%. Со оглед на тоа дека и во претходните години етатот во целост не е користен, се очекува зголемување на дрвната залиха во шумите на СРМ.

Наведените податоци за производството покажуваат дека над 3/4 од него отпаѓа на опревно дрво. Дрвото за индустриска преработка учествува со 22%, а другото техничко дрво со 2,3% или заедно техничкото дрво изнесува 24,3%. Само трупеците изнесуваат 21,7%.

Од видовите дрво, кои учествуваат во реализацијата на производството, главно место зазема буката. Ако се разгледа само дрвото за механичка преработка (трупец), кое претставува 16,3%, другите видови лисјарски со 0,3%, а иглолисните со 5,4%, или, во оваа категорија буката учествува со 74,5%, иглолисните 24,8% и другите лисјари со 0,7%.

Според наше мислење, искористувањето на дрвната маса од нашите шуми би можело да биде порационално. Имено, учеството на индустриското дрво со 22% во годишното производство е прилично ниско. Ако досегашната сортиментна технологија само делумно се замени со деблолната, и во дотурот се воведат механизација во нешто поширок обем, дрвото за индустриска преработка може да се зголеми. Прогнозираме да достигне до 30%. Некои шумско-стопански организации веќе имаат вакво искуство и процентот на облото дрво за механичка преработка кај нив е мошне задоволителен! Тоа значи од истите шуми, при услов да се користи и помал етат, одошто со основите за стопанисување е предвиден, може да се добие поголемо количество на обло дрво за механичка преработка барем за задоволување на потребите на една средно голема пилаана. Препоставуваме дека постојат и други услови за рационализација. Со подобрување на организацијата во производството, со стручно раководење на кроењето на стеблата во сортимантите на лице место, може да се добијат подобри резултати од досегашните. Денеска суровината, меѓу која спаѓа и дрвото, претставува скапа стока, па би требало максимално да се користи можноста за нејзино штедење и насочување во онаа област на употреба, каде што ќе даде најдобри ефекти.

3. ЗАКЛУЧОК

Врз основа на претходните излагања би можело да се изведат некои поважни заклучоци:

Во СРМ последниве децении шумскиот фонд по биомаса се зголемува, се освојуваат нови површини, се подобрува прирастот, меѓутоа, општо земено, дебелинската структура на стеблата се намалува. Тоа е поизразито во високостеблените едновозрас-

ни шуми. Се препорачува стопанските организации да преземаат пошироки одгледувачки мерки заради подобрување на дебелинската структура и добивање дрво за индустриска преработка.

Во текот на подигањето и одгледувањето на шумите, по можност, да се создаваат смесени листојарско-иглолисни насади. Таквите насади во наши услови даваат подобар прираст, од друга страна тие се покажуваат постабилни.

Во нискостеблените и деградираните шуми да се преземат поитни мерки за нивната мелiorација и реконструкција, за да се доведат во покус период во фаза на поголема продуктивност.

Користењето на сечивниот етат во шумите шумско-стопанските организации треба да настојуват редовно да го реализираат. Во процесот на производството на шумските сортименти да воведуват посовремени методи. Сортиментната технологија, кадешто има услови, да ја заменуваат со дебловна, кадешто дозволуваат условите, да воведуват поширока механизација, особено во дотурот. Механизацијата овозможува повисока продуктивност и подобро користење на дрвната сировина.

Отворање на нови површини во шумите треба поинтензивно да се изведува. Сметаме дека за ова постојат поволни и објективни услови. Со постапно решавање на овој проблем би се создале услови за поголемо користење на годишниот етат. Покрај тоа, постојните меки патишта постепено да се оспособуваат за работа во што подолг период во годината. Ваквата постапка создава услови за зголемување на производството и поправилно користење на сопствениот возен парк.

ЛИТЕРАТУРА

Статистички преглед бр. 134 од 1983 и 148 од 1984 год. на Заводот на Статистика на СРМ.